

reflected, in particular vocally-choral skills, methodical principles are exposed and methodical recommendations are generalized on forming of vocally-choral competences. Paid attention to vocally-choral work with teenagers in out-of-school educational establishments (schools of aesthetic education). A value and value of vocally-choral competences are exposed for enriching of spiritual, artistically-emotional, patriotic, musical, aesthetic and humanistic development of student's young people.

A value and introduction of interactive methods of studies and multimedia technologies are exposed in the process of vocally-choral work with the students of teens in out-of-school educational establishments of primary artistic education.

The value of development, studies, improvement and forming of vocally-choral competences of teenagers is reasonable accordingly them physiology age-old features in the process of vocally-choral work. It is marked that artistically-expressive implementation of the best vocally-choral folk, classic, jazz, many-voiced modern works develops spirituality, culture, emotionality, patriotism and enriches musical and vital experience.

Keywords: *vocally-choral competences, vocally-choral skills, interactive methods of studies, multimedia technologies, teenagers, out-of-school educational establishments, schools of arts.*

УДК 37.035: [373.5.016:78

Мозілей І. В.

НАРОДНА МУЗИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі національного виховання в теорії і практиці загальноосвітньої школи. Автор наголошує на актуальності і значущості окресленого напрямку мистецької освіти, аналізує основні поняття, розглядає народну музику як важливий засіб формування національної свідомості учнів середніх класів на уроках музичного мистецтва. Осягнення учнями народної музики зробить їх добрішими та чуйнішими, оскільки зміст народної музики сповнений потенціалу високої духовності й справжніх життєвих цінностей.

Ключові слова: *національне виховання, національна свідомість, мистецька освіта, урок музичного мистецтва, народна музика, національна свідомість учнів середніх класів.*

Відродження України неможливе без пробудження національної свідомості українського народу, насамперед молоді. Особливе занепокоєння сьогодні викликає відсутність у більшості юнацтва усвідомлення себе як частини народу, співвіднесення власної діяльності з інтересами нації. Зарадити справі може створення такої системи народної освіти, яка б виховувала національно свідомих громадяни України.

Національна свідомість породжується національним почуттям, тобто почуттям власної самобутності й відмінності від інших націй. На жаль, історично склалося, що у більшій частини молодого покоління нівельовані патріотичні почуття, національна свідомість. Формуванню національної свідомості особистості сприяють такі важливі засоби як історія народу й держави, рідна мова, словесність, фольклор, народні звичаї й обряди, мистецтво, родинно-побутова культура, народна педагогіка тощо.

З розвитком національної державності значно змінилось ставлення суспільства до національних традицій, а також погляди на засоби виховання дітей та юнацтва. Це відбивається на прагненні людей до пізнання своєї фольклорної спадщини, яка нині відкривається новими гранями, а також зверненні до неї як до духовної скарбниці, яка живила багато поколінь наших предків, але була майже забута. Народознавчі підходи у виховній роботі з учнями (календарні свята, різноманітні ярмарки, конкурси тощо) звільняють цю роботу від примусовості, надуманості й абстрактності, заповняють той вакуум, які донедавна тяжіли над школою. При цьому, зокрема, ідея відродження національної

музики складає коло сучасних педагогічних проблем творчого спрямування. Водночас існують суперечності між потенційними можливостями дітей у вияві національної свідомості та складністю їх реалізації на практиці; великим виховним потенціалом музичного мистецтва та обмеженим його застосуванням у практиці роботи з учнями; доцільністю обґрунтування і недостатнім рівнем розробленості цього питання в педагогічній теорії. Вирішити виокремлені суперечності можливо, розглядаючи народну музику як засіб формування національної свідомості школярів. Визначені суперечності складають суть обраної нами проблеми.

Питання національної свідомості розглядається досить ґрунтовно у дослідженнях відомих представників філософської думки, учених-істориків, політологів, етнографів, філологів, мистецтвознавців, фольклористів, педагогів (І. Бичка, О. Вишневського, В. Жмиря, В. Кузя, Е. Ренана, Ю. Руденка, З. Сергійчук, Е. Сміта, Г. Тарда, К. Юнга; А. Васецького, В. Кириченко, О. Кульчицького, В. Сергійчука, Ю. Римаренка; А. Козлова, С. Литвиненко, О. Литвинюк, С. Мельничука, Л. Стрюк, К. Фролової; О. Воропая, С. Грици, О. Дея, М. Драгоманова, А. Іваницького, П. Куліша, С. Людкевича; Г. Ващенко, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, І. Франка, Т. Шевченка).

Методологічною основою проблеми національної свідомості стали праці К. Юнга, Е. Ренана, Г. Тарда, Е. Сміта, в яких ключовим поняттям є поняття нації. Наприклад, Е. Ренан серед основних критеріїв нації називав факти вольового, психологічного плану [11, с. 36-37]. Соціопсихолог Г. Тард визначав націю як план чи систему цілей, які слугують основою національної свідомості для значної кількості індивідів [11, с. 81]. За Е. Смітом, «нація – це багатомірна концепція, ідеальний тип, що лежить в основі людської діяльності» [11, с. 134].

Проблемі самовизначення української нації присвячене дослідження М. Вівчарика. Вчений розглядає поняття «національна свідомість», яке, на його думку, вказує на спільність національного походження, спільну належність до рідного краю, неослабний інтерес у ставленні до історичного минулого й сучасності, рідної мови й культури. Важливим аспектом національної свідомості є її зв'язок із багатьма іншими сферами та проявами колективного життя. Адже не лише етнічна, а й національна тотожність перебуває в тісній взаємозалежності з народним мистецтвом, піснею, побутом чи сталими традиціями [1, с. 54].

Національна свідомість у філософії розглядається через призму взаємозумовленості людської особистісної свободи та волі. Саме свобода особи, на думку сучасних філософів, є передумовою ефективного функціонування різноманітних людських спільнот, зокрема націй, тому рівень національної свідомості залежить від міри людської духовності, глибини морального самоусвідомлення особистості. Адже в процесі суспільного виховання людиною засвоюються не лише правові норми, але й моральні максими, які стверджують цінність понять ДОБРА, СПРАВЕДЛИВОСТІ, ЧЕСТІ, ОBOB'ЯЗКУ та засуджують їхні протилежності. Отже, національна свідомість – це усвідомлення особистістю себе часткою певної національної спільноти та оцінка себе як носія національних цінностей, що склалися у процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, її самореалізації як суб'єкта соціальної дійсності.

В українській соціально - філософській думці важко знайти чітке й універсальне визначення поняття «національної свідомості». Це можна пояснити тим, що дане поняття, як і багато інших у різних гуманітарних дисциплінах, є скоріше пучком концепцій, в яких кожна, ґрунтуючись на особливому підході, висвітлює певний аспект поняття. На нашу думку, національна свідомість, як унікальний феномен духовного життя українського суспільства, розвивається нині за внутрішньою логікою, демонструючи багатоманітність проявів і форм, глибину думок і почуттів, життєздатність у самоствердженні, надзвичайну силу націотворення. Цілком можна погодитися з І. Кресіною, яка наголошує, що національна свідомість – це «складна система духовних феноменів та їх утворень, які

сформувалися в процесі історичного розвитку нації, відображають основні засади її буття та розвою» [6, с. 392].

Національна свідомість – це сукупність соціальних, політичних, економічних, філософських, релігійних, культурних, моральних проявів, переконань та стереотипів, які характеризують певний рівень духовного розвитку нації. Національна свідомість не передається генетично, не купується і не продається, адже це категорія моральна, яка залежить від носія, тобто нації.

Дуже часто автори, концентруючи увагу на якомусь одному аспекті, випускають з поля зору досить важливі смислові моменти. Прикладом може бути визначення національної свідомості І. Кресіної: «Національна свідомість – це усвідомлення державно політичної, громадсько територіальної спільності (соборності), духовної єдності, етнічної та історичної спорідненості, психологічної, культурної самобутності та неповторності» [26]. Однією з вад такого визначення можна вважати ігнорування активного впливу національної свідомості на практичну діяльність людей. Національно політична свідомість потребує не тільки і не стільки звичайного визнання і сприйняття членами нації спільності названих І. Кресіною компонентів, вона потребує повсякденного утвердження через діяльність членів нації, спрямовану на її розвиток.

Національна свідомість – складна модернізована система духовних феноменів та їх утворень, які сформувалися в процесі історичного розвитку нації, відображують основні засади її буття та розвитку. Вона включає теоретичні, масові та елітні, буденні, власне національні та запозичені й асимільовані ідеї, настанови, прагнення, культурні здобутки. Національна свідомість не зводиться до суми її етнічних компонентів, а зазначені доміанти опосередковуються спільним громадянством, територією, національними інтересами, юридичними правами громадян, спільними норма ми, культурними традиціями. Основними характеристиками української національної свідомості сучасні вчені вважають її цілісність, універсалізм, системність, структурну сталість, інноваційну сприятливість, геополітичну врівноваженість, етнокультурний плюралізм, релятивізм, консерватизм та енергійність.

Головними елементами національної свідомості визначають сприйняття навколишнього світу і ставлення до нього, усвідомлення національно-етнічної належності, ставлення до історії та культури своєї національно-етнічної спільноти, ставлення до представників інших націй і національностей, патріотичні почуття і патріотичну самосвідомість, усвідомлення національно-державної спільності тощо.

За своїм змістом національна свідомість є діалектичною єдністю загальнолюдського і національного, в якій загальнолюдське проявляється в неповторному бутті нації. Спрощене і деформоване розуміння національної свідомості проявляється у двох крайнощах: у свідомості національної виключності, національної і расової нетерпимості, з одного боку, і свідомості національної меншовартості, з іншого.

Як показують фундаментальні дослідження В. Мандрагела та Д. Тхоржевського [9], формування національної свідомості особистості – процес, який залежить як від сформованості картини світу, розуміння себе у світі, духовності особистості, так і від розбудови її різнопланових зв'язків і відносин, характеру відносин, що склалися у суспільстві; процес, який має розпочинатися у ранньому дитинстві, продовжуватися під час навчання і тривати нескінченно. На його перебіг впливають зовнішні і внутрішні чинники. До зовнішніх слід віднести державний суспільний лад, соціальне середовище, соціокультурні інститути (школа, вищі заклади освіти, телебачення, преса тощо), сім'я, матеріальний стан, затребуваність суспільством. До внутрішніх – відчуття причетності до певної національної групи, суспільства в цілому, можливості самоствердження, самореалізації в даній групі, в житті, ідентичність самооцінки і соціальної оцінки.

Національна свідомість – це сукупність теоретичних, буденних, масових, елітних, власне національних і зарубіжних ідей, настанов, прагнень, культурних здобутків, які сприяють прогресивному розвитку нації в усіх сферах її функціонування. Основні рівні національної свідомості – буденний, теоретичний та політико-державний. Відповідно ми

розглядаємо народну музику як засіб формування національної свідомості учнів середніх класів на уроках музичного мистецтва.

Існують різні підходи дослідників щодо формування національної свідомості школярів. Проте майже всі вони наголошують на необхідності вивчення у загальноосвітній школі національних традицій та обрядів, українського поетичного, пісенного і танцювального фольклору тощо. Зокрема, М. Леонтович, неперевершений інтерпретатор української народної пісні й талановитий вчитель, послідовно дотримувався принципу визначальної ролі фольклору в музичному навчанні дітей. Музичне виховання в масових школах він пов'язував з піснею як найважливішим за своєю етичною і художньою суттю життєвим явищем.

С. Науменко зауважує, що домінуючим началом навчально-виховного процесу на уроках музичного мистецтва має стати долучення дітей до музичної спадщини рідного народу. Стверджується, що найбільш природним і доступним шляхом відбувається засвоєння школярами саме народної музики. Це пояснюється існуючим національним «музичним генотипом» як сукупністю спадкових музичних структур і засобів, які поколіннями передавалися в народі [12, с. 8]. На думку П. М'ясоїда, складнощі, з якими спіткнулося наше суспільство, ставши на шлях демократичного реформування суспільних інститутів, породили безліч проблем в усіх сферах життя, в тому числі й в педагогіці. Коли суспільству важко, воно звертається за підтримкою до національних витоків, традицій, пам'яті [10, с. 46].

Систематичне вивчення української народної музичної творчості (в тому числі у педагогічному аспекті) сягає XIX століття. Вагомий внесок у цю справу вклали Г. Галька, Б. Грінченко, М. Драгоманов, П. Куліш, Й. Лозинський та інші. У XX столітті виділяються дослідження С. Грици, О. Дея, А. Іваницького, Ф. Колесси, С. Людкевича, М. Рильського, І. Франка та інших.

Важливішою складовою частиною культури народу є фольклор (від англ. folklore, букв. – народна мудрість, народне знання). Як зауважує А. Іваницький, «Фольклор – це своєрідний конденсат духовної історії людства від найдавніших часів і до сьогодні» [5, с. 5]. Дотепер у науці не існує чіткості чи одностайності щодо того, які сфери народного знання окреслюються цими поняттями. У сучасній українській фольклористиці цей термін трактується у більш вузькому розумінні: фольклор – це художнє відображення дійсності у словесно-музично-хореографічних і драматичних формах колективної народної творчості, що виражають світогляд трудящих мас і нерозривно пов'язані з їхнім життям та побутом. У ній відбито світоглядні, етичні й естетичні погляди народу [7]. Поряд з терміном «фольклор» існує термін «народна творчість», яким окреслюється вся творча діяльність народу: поезія, музика, театр, танець, архітектура, образотворче й декоративно-ужиткове мистецтво, тобто все, що несе відбиток побуту, а також є втіленням поглядів, ідеалів та прагнень людей.

У передачі народних традицій особливе місце належить музиці. Музичний світ людини – це частина її психології, темпераменту. З музикою пов'язане розспівування вербального тексту, пісенно-інструментальне музикування, народна хореографія, усі різновиди драматичного дійства: обряди, звичаї, народний театр, народні ігри тощо. Можуть забути слова пісні, оповіді, певний обряд, натомість музика та її інтонаційний пульс залишаються органічною частиною психофізіологічної структури людського організму, зв'язаного зі станом її емоцій, біоритмами. Тому музиці належить підвищена знакова функція у самовідновленні народних традицій та національної пам'яті [8, с. 356-357].

Багатоаспектність фольклору зумовлює його духовну глибину, що по праву дозволяє назвати фольклор скарбницею народної мудрості та добротності, яка знаходить гідне місце у національній школі [4]. Важливим орієнтиром у шкільному вихованні є «Програма національного виховання дітей та учнівської молоді», в якій наголошується, що школа є одним із чинників відродження нації. Тому в програмах з предмета «Музика» з 1-го по 8-й клас у всіх чвертях вивчаються твори музичного фольклору України [2].

Ефективність використання фольклору на уроках музичного мистецтва в школі залежить від багатьох умов і принципів, що забезпечують успішність роботи вчителя. В

сукупності своїй ці умови і принципи утворюють міцну навчально-методичну базу. У зв'язку з цим слід наголосити такі методичні положення:

- підбір музичного матеріалу для навчально-виховної роботи з дітьми здійснюється з акцентом на ті жанри музичного фольклору, які є найбільш близькими за естетичними запитами і смаками школярам;

- український фольклор і пов'язана з ним система музичних знань, умінь і навичок учнів мають визначати основний зміст роботи вчителя музичного мистецтва, забезпечувати принципи структурної єдності музичного виховання і навчання на етапах: навчальний матеріал – діяльність учителя – його художньо-естетична орієнтація;

- учнів варто долучати до пошуку інформантів і збору зразків народної музичної творчості (пісень, інструментальних мелодій, ігор, театралізованих дійств);

- учнів необхідно долучати до проведення календарно-обрядових свят, театралізованих дійств та інших культурно-мистецьких заходів фольклорної спрямованості;

- у рамках уроку музичного мистецтва слід застосовувати комплекс музичних та літературних фольклорних джерел з метою формування в учнів міцних асоціативних зв'язків між народною музикою, літературою і образотворчим мистецтвом;

- доцільним є проведення індивідуальної музично-виховної роботи з учнями (у тому числі створення фольклорних гуртків, ансамблів тощо);

- до процесу музично-естетичного виховання школярів слід долучати батьків та людей старшого покоління;

- доцільно організовувати безпосереднє спілкування учнів з природою, флорою і фауною рідної місцевості, регіону, краю;

- вчитель музики здійснює співпрацю з місцевими фольклорними колективами з метою ознайомлення з ними учнів [2, с. 5].

Виходячи з вищеназваних принципів та з метою формування національної свідомості учнів середніх класів на уроках музичного мистецтва вчитель опрацьовує музичний фольклор. В процесі освоєння зразків народної музичної творчості доцільно використовувати всі види музичної діяльності у тісному взаємозв'язку. Так, у репертуар пісень для хорового співу включаються календарно-обрядові пісні «Коляда, коляда», «Щедрик», «Дивувалася ялиця» та інші.

Український народ з давніх-давен зберігав свої звичаї, свята, обряди та пов'язані з ними пісні річного землеробського циклу, якими супроводжувались зустрічі Нового року, прихід весни, збирання врожаю. Звернення вчителя до народних обрядів дає змогу повному вирішити проблеми так званих календарних пісень, виконання яких розвиває емоційну пам'ять, вчить учнів сприймати красу [3, с. 21-22]. Це жнивницькі пісні «Ой вже сонце над вербами», «Там, у полі, криниченька», «Ой вже вечір вечоріє»; колядки та щедрівки «Ой коляда, колядниця», «Христос воскрес», «Добрий вечір тобі, пане-господарю», «Ой там за горою», «Прилетіла ластівочка»; веснянки «Благослови, мати», «Ой весна, весна», «Подольночка», «Вийди, вийди, Іванку» тощо.

Пізнавальний матеріал для музичних бесід слід адаптувати відповідно до віку школярів як з погляду доступності викладу, так і художності. Доступність інформації полягає в тому, що вчитель спирається на життєвий досвід і знання, набуті учнями; пояснює незнайомі для них поняття і явища; не дає занадто багато інформації за один урок, чергує бесіди з музичною діяльністю (співами, слуханням музики). Художньою розповідь буде в тому випадку, якщо вчитель збагачує своє мовлення яскравими образними порівняннями, епітетами, метафорами; володіє прийомами педагогічної техніки, зокрема мімікою, жестами, емоційно виразною мовою; звертає увагу школярів на художні особливості надбань народної творчості, морально-естетичну основу людських взаємин, що в них відбито; вводить елементи інсценування. Бесіди, побудовані на стародавніх народних звичаях, обрядах і піснях (свято святого Миколая, Різдвяні свята, Великдень, Зелені свята (Русалії), свято Івана Купала, обжинкові тощо) допоможуть учителю підготувати учнів до сприйняття музики.

Під час музично-виховної роботи вчителів слід прагнути до єдності, синтезу всіх дисциплін естетичного циклу (музика, хореографія, образотворче мистецтво, література). Відомо, що народний обряд побутує в синкретичних формах, де музична інтонація, слово, танцювальний рух, акторська гра, театральна мізансцена зливаються в єдине і нерозривне виразне ціле. Цими обставинами повинна також обумовлюватися методика діяльності вчителя музичного мистецтва. Наприклад, театралізація обряду «Походження фольклорних та релігійних свят на Україні. Різдвяне свято» розкриває національні особливості його святкування. Тому вивчення календарно-обрядових пісень має включати не тільки освоєння школярами мелосу, метроритму, характеру, форми, але й поглиблене проникнення в літературний текст, поетичність народної мови, руху, міміки, тонкощів звуків і голосів. При цьому варто ознайомити учнів зі зразками образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва, танцювально-інструментальних жанрів, театрального і екранних видів мистецтва, що, на нашу думку, підсилить загальний емоційний тон музичних занять, підвищить їх психологічне засвоєння.

Таким чином, народна музика постає важливим засобом формування національної свідомості учнів середніх класів на уроках музичного мистецтва. Звернення до народної музичної творчості – це не лише данина пам'яті історичного минулого свого народу. Зміст народної музики сповнений потенціалу високої духовності й справжніх життєвих цінностей, прикладів мужності та шляхетності, щирості й людяності, віри в перемогу добра над злом. Осягнення учнями народної музики, цієї невичерпаної криниці духовності, «присвоєння» національних художньо-естетичних цінностей і перетворення їх на власні цінності та переконання зробить їх добрішими та чуйнішими. Через національне музичне мистецтво дитині легше зрозуміти своєрідність музики інших народів і уявити надбання української музичної культури як складової світової музичної спадщини. Засвоєння на цих засадах фундаментальних духовних цінностей людства є надійним шляхом виховання національної свідомості школяра в його духовному і культурному зростанні.

Література

1. Вівчарик М. М. Українська нація : шлях до самовизначення : монографія / М. М. Вівчарик, П. П. Панченко, В. І. Чмихова. – Київ : Вища школа, 2001. – 287 с.
2. Вивчення музики в 1-4 класах : навч.-метод. посібник для вчителів / Л. М. Масол, Ю. О. Очаковська. – Харків : Скорпіон, 2003. – Ч. 1. – 141 с.
3. Дорошенко Т. В. Ігри у навчанні музики / Т. В. Дорошенко // Початкова школа. – 1996. – №9. – С. 63-64.
4. Дроб'язко П. І. Українська національна школа : витоки і сучасність / П. І. Дроб'язко. – Київ : Видавничий центр «Академія», 1997. – 184 с.
5. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість: посібник для вищ. та серед. учбов. закл. / А. І. Іваницький. – Київ : Музична Україна, 1990. – 336 с.
6. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз) : монографія / Ірина Кресіна. – Київ : Вища школа, 1998. – 392 с.
7. Ковальчук О. В. Українське народознавство : книга для вчителя / О. В. Ковальчук. – Київ : Освіта, 1994. – 176 с.
8. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : підручник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – Київ : Знання-Прес, 2001. – 591 с.
9. Маргітч К. Є. Підготовка вчителя початкової школи до формування національної свідомості молодших школярів в угорськомовних загальноосвітніх навчальних закладах Закарпаття : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Маргітч Катерина Євгенівна. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 225 с.
10. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посібник / П. А. М'ясоїд. – Київ : Вища школа, 2000. – 479 с.
11. Націоналізм : Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – Київ : Смолоскип, 2000. – 872 с.
12. Науменко С. І. Музично-естетичне виховання дошкільнят / С. І. Науменко. – Київ : Магістр – S, 1996. – 144 с.

References

1. Vívcharik M. M. Ukraïns'ka natsiýa : shlyakh do samoviznachennya : monografiya / M. M. Vívcharik, P. P. Panchenko, V. Í. Chmikhova. – Kijiv : Vishcha shkola, 2001. – 287 s.
2. Vivchennya muziki v 1-4 klasakh : navch.-metod. posíbnik dlya vchitelív / L. M. Masol, Yu. O. Ochakovs'ka. – Kharkív : Skorpíon, 2003. – CH. 1. – 141 s.
3. Doroshenko T. V. Ígri u navchanní muziki / T. V. Doroshenko // Pochatkova shkola. – 1996. – №9. – S. 63-64.
4. Drob'yazko P. Í. Ukraïns'ka natsíonal'na shkola : vitoki í suchasníst' / P. Í. Drob'yazko. – Kijiv : Vidavnichiy tsentr «Akademiya», 1997. – 184 s.
5. Ívanits'kiy A. Í. Ukraïns'ka narodna muzichna tvorchíst': posíbnik dlya vishch. ta sered. uchbov. zakl. / A. Í. Ívanits'kiy. – Kijiv : Muzichna Ukraïna, 1990. – 336 s.
6. Kresína Í. Ukraïns'ka natsíonal'na svídómíst' í suchasní polítichní protsesi (yetnopolítichniy analiz) : monografiya / Írina Kresína. – Kijiv : Vishcha shkola, 1998. – 392 s.
7. Koval'chuk O. V. Ukraïns'ke narodoznavstvo : kniga dlya vchitelya / O. V. Koval'chuk. – Kijiv : Osvíta, 1994. – 176 s.
8. Lanovik M.B. Ukraïns'ka usna narodna tvorchíst' : pídruchnik / M. B. Lanovik, Z. B. Lanovik. – Kijiv : Znannya-Pres, 2001. – 591 s.
9. Margítich K. Ê. Pídgotovka vchitelya pochatkovoï shkoli do formuvannya natsíonal'noï svídómostí molodshikh shkolyarív v ugors'komovnikh zagal'noosvítínikh navchal'nikh zakladakh Zakarpattya : dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : 13.00.04 / Margítich Katerina Êvgenívna. – Kijiv : NPU ím. M. P. Dragomanova, 2009. – 225 s.
10. M'yasoïid P. A. Zagal'na psikhologíya : navch. posíbnik / P. A. M'yasoïid. – Kijiv : Vishcha shkola, 2000. – 479 s.
11. Natsíonalízm : Antologíya / uporyad. O. Protsenko, V. Lísoviy. – Kijiv : Smoloskip, 2000. – 872 s.
12. Naumenko S. Í. Muzichno-yestetichne vikhovannya doshkíl'nyat / S. Í. Naumenko. – Kijiv : Magístr – S, 1996. – 144 s.

*В статье рассматривается проблема национального образования в теории и практике средней школы. Автор подчеркивает важность и значение эмоциональности в художественном образовании, анализирует основные понятия, рассматривает народную музыку как важный инструмент национального самосознания учеников средних классов на музыкальных уроках. Важной вехой в школьном образовании является «программа национального воспитания детей и молодежи», в которой говорится, что школа является одним из факторов возрождения нации. Поэтому в программе «Музыка» от 1-го по 8-й класс изучается народная музыка Украины. Во время обработки народных музыкальных образцов следует использовать все виды музыкальной деятельности в тесной взаимосвязи (хор, слушание музыки, музыкальный разговор, постановка). Песни календарного цикла развивают эмоциональную память, учат студентов воспринимать красоту. Понимание учениками народной музыки делает их более добрыми и более чувствительными, поскольку ее содержание обладает потенциалом высокого духа и истинных жизненных ценностей. **Ключевые слова:** национальное образование, национальное сознание, художественное образование, музыкальные уроки, народная музыка, национальное сознание.*

The article deals with the problem of national education in the theory and practice of secondary school. The author emphasizes the importance and significance of the solemnity toward art education, analyzes the basic concepts, consider folk music as an important means of national consciousness of middle classes in music lessons. An important landmark in school education is a "program of national education of children and youth," which states that the school is one of the factors revival of the nation. Therefore, in the program of the subject "Music" from 1st to 8th grade in all quarters studied folk music works Ukraine. During the development of folk music samples should be used all kinds of musical activity in close relationship (choir, listening to music, musical

conversation, staging). Implementation calendar songs (harvest song, carols, freckles) develops emotional memory, teach students to perceive beauty. Musical conversation built on ancient folk customs, rituals and songs, the teacher will help prepare students for the perception of music. Comprehension of folk music students make them kinder and more sensitive, since the content of folk music full potential of high spirit and true values in life. After mastering basic national spiritual values of mankind - is a reliable way to nurture national consciousness of the student in his spiritual and cultural growth.

Keywords: national education, national consciousness, art education, music lessons, folk music, national consciousness.

УДК 372.878:7.071.4

Лю Сянь

КОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ МЕТОДИЧНО-СПРЯМОВАНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

У статті уточнюється поняття методично-спрямованої самореалізації майбутнього вчителя музики, яке розглянуто у контексті навчання гри на фортепіано. Подаються найбільш дотичні наукові дослідження стосовно компонентів самореалізації. Обґрунтовано компонентну модель зазначеного фахового утворення, що складається з мотиваційно-настановного, пізнавально-ініціативного, діяльнісно-регулятивного та творчо-викладацького компонентів. До кожного з них подаються елементи, що складають ці компоненти.

Ключові слова: самореалізація, методична компетентність, методично-спрямована самореалізація, навчання гри на фортепіано, майбутні вчителі музики.

Реалізувати себе у професії – мета кожного майбутнього фахівця, хто обрав свій майбутніх шлях свідомо та умотивовано. У творчій професіях, до яких відноситься й музично-викладацька діяльність, творча самореалізація здійснюється і як виконавська, і як викладацька. Остання нерідко є компенсатором для тих, хто не може досягти високих результатів у виконавстві, розуміє це, отже обирає шлях досягти певних успіхів у викладацькій діяльності. Нерідко така самореалізація приносить справжнє творче задоволення викладачеві через успіхи учнів. Так, наприклад, викладач фортепіано може отримати певний музично-виконавський «бонус» під час вивчення складних творів зі своїми учнями, яки сам не міг осягнути.

Відомо, що навчання в педагогічні університети йдуть студенти, у тому числі, з Китаю, яки за рівнем фахової підготовленості не можуть витримати конкурс до навчання у консерваторіях. Тобто, їхній рівень довузівської підготовки недостатній. Навчання в педагогічному університеті задовольняє потребу займатися музикою та підвищити свій виконавський рівень. Між тим, досягти бажаного рівня фахової методичної компетентності в галузі викладання гри на фортепіано можна лише піл час навчання в магістратурі. За незначний термін навчання такого рівня досягти важко. Отже актуальним стає питання створення умов досягти методичної компетентності викладання гри на фортепіано для студентів, котрі навчаються на музично-педагогічних факультетах педагогічних університетах і отримують кваліфікацію вчителя музичного мистецтва вже під час навчання на бакалавра.

У нашому дослідженні ключовим поняттям є методично-спрямована самореалізація. Ключове поняття ми інтерпретуємо як у широкому, так і у вузькому смислі, відповідно до навчання гри на фортепіано. У широкому смислі методично-спрямована самореалізація процес і результат умотивованого фахового росту, змістовим наповненням якого є прагнення методичної досконалості, яка забезпечує самостійне, ефективне, мобільне та оригінальне рішення професійно-педагогічних завдань у музичному навчання [4, с. 227].